

**Книга в академічному дискурсі: філологічний, методичний та мистецтвознавчий аспекти:** збірник наукових праць (за матеріалами всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції) / За ред. К. Я. Климової. – Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2018. – 284 с.

**Усатий А. В.,**

кандидат педагогічних наук, доцент,  
завідувач кафедри дидактичної лінгвістики та літературознавства;

**Усатий В. Д.,**

кандидат педагогічних наук,  
доцент кафедри лінгвометодики та культури фахової мови  
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

### **Формування мовнокомунікативної компетентності майбутніх учителів**

Проблема мовнокомунікативної компетентності набуває особливої актуальності в останні десятиріччя. Від компетентності вчителя початкових класів значною мірою залежить обізнаність, освіченість і вихованість майбутніх громадян України.

Дослідженню проблеми компетентності присвятили свої праці Ю. Абрамов, М. Вашуленко, Ф. Зіятдінова, В. Кудашов, Л. Лєсохін, Н. Ничкало, Н. Пахомова, Н. Розов, О. Савченко, Ю. Туптало та ін. На їхню думку, компетентність пов'язана з базисною кваліфікацією, зокрема й мовнокомунікативною, яка формується, удосконалюється протягом усього життя. Крім загальнокультурної обізнаності, здійснюється вузькоспеціальна підготовка, що поліпшує професійну мобільність особистості, здатність до постійного самовдосконалення.

Мета статті полягає в з'ясуванні особливостей мовнокомунікативної компетентності майбутніх учителів.

Поняття "педагогічна компетентність" ми розглядаємо як здатність педагога перетворювати спеціальність, носієм якої він є, на засіб формування особистості учня з урахуванням обмежень та приписів, що накладаються на освітній процес вимогами педагогічної норми, у якій він здійснюється. Виокремлюють такі типи компетентностей: 1) спеціальні – у галузі предмета, що викладається; 2) методичну, яка охоплює способи формування знань, умінь і навичок; 3) психолого-педагогічну, що передбачає сформованість мотивів, здібностей, спрямованості учнів; 4) аутопсихологічну компетентність, яка відображає рефлексію педагогічної діяльності [1]. 3-

поміж різних типів компетентностей виділяють і мовнокомунікативну, яку ми й проаналізуємо.

"Мова не тільки відтворює, а й створює реальності, у яких живе людина; це не тільки знаряддя комунікації та пізнання, а й шлях проникнення в культуру й ментальність нації; механізм, який відкрив перед людиною її свідомість" [5; 119]. Отже, від знання законів мови, уміння застосовувати їх на практиці залежить уміння правильно будувати висловлювання із застосуванням усіх необхідних критеріїв.

Мовнокомунікативна компетентність є стрижневим компонентом професійно-комунікативної діяльності та передбачає й забезпечує вміння вільно спілкуватися, трансформуючи мовленнєву поведінку суспільства, доцільно використовуючи ресурси мови в повсякденній професійній діяльності [4]. Крім цього, для забезпечення професійної мовнокомунікативної компетентності необхідні професійні знання, комунікативні вміння й навички, що ґрунтуються на культурі мовлення [2]. Отже, завдання сучасної системи освіти – сформувати культуру мови й мовлення.

Проблема культури мовлення охоплює всі розділи мови. Українська мова має багату фразеологію, морфологію, синтаксис, стилістику. Протягом багатьох віків цю проблему, що є складовою мовнокомунікативної компетентності, досліджували в Україні Б. Антоненко-Давидович, А. Коваль, Г. Кочура, О. Курило, М. Наконечний, М. Пилинський, О. Пономарів, М. Рильський, О. Сербенська, О. Синявський, Н. Тоцька, Є. Чак та інші, однак через брак популяризації таких досліджень це коло питань усе ще залишається проблемою, над якою варто багато працювати.

Для поліпшення культури української мови варто користуватися словниками [5; 263], у яких віднайдемо відомості не тільки про багатство слів, їхній правопис, вимову, а й про їх семантико-стилістичне поєднання в словосполучення та речення. Аналізуючи рівень культури мовлення, можна зазначити, що з часу здобуття Україною незалежності "помітно змінюється обличчя нашого суспільства" [1; 5], по-новому звучить й усне мовлення, набуваючи логічності, послідовності, правильної побудови.

Аналізуючи мовлення студентів, учнів, учителів чи інших мовців, хочемо звернути увагу на найтиповіші помилки, які чуємо чи бачимо в текстах, створених носіями мови.

Найчастіше мовці нехтують фонетичними законами української мови. Насамперед у випадках чергування у-в, і-й, ти-ть, ся-сь та інших, які забезпечують милозвучність мови (наприклад, на початку речення та в

середині після приголосного вживаємо форми *у, і*): *Лаврін узяв віник і почав мести піл* (І. Нечуй-Левицький).

За орфографічними й фонетичними нормами чотири групи приголосних (губні, шиплячі, глоткові та задньоязикові) в українській мові завжди тверді й лише за певних умов вони можуть бути напівпом'якшеними, однак не всі носії мови враховують цю особливість, використовуючи м'які звуки, чим псують мовлення.

Чималих зусиль потребує робота з науковою та науково-довідковою літературою в питаннях, що стосуються наголошування слів. У сучасній українській мові кожне слово має наголос для будь-якої форми [3; 22]. Дотримання ж норм наголошування потребує систематичного пошуку. Наголошування деяких слів треба запам'ятати: *верба*□, *верете*□*но*, *ви'надок*, *вира*□*зний*, *граблі*□, *кова*□*ль*, *ко*□*лесо*, *коро*□*мисло*, *Покро*□*ва*, *фарту*□*х*, *фено*□*мен*. На жаль, цей список далеко не повний, до того ж із часом він змінюється, тому варто постійно перевіряти свої знання.

Ми спробували проаналізувати певні фонетичні, акцентологічні норми, однак існує й чимало інших, на які важливо звернути увагу. Часто використовують слова *вірно* й *правильно*, *являтися* – *бути*, *військовий* – *воєнний* тощо. Щоб правильно користуватися такими словами, потрібно знати їхні значення, а для цього звернімося до словників.

*Вірний* (надійний, відданий, стійкий) *друг*, *вірні* почуття, а *правильний* (стосовно правила) *вислів*, *правильне* завдання, *правильна* задача. Слово *являється* (з'являтися) означає *приходити кудись*. Наприклад: "*Чого являєшся мені у сні?*" (І. Франко). В інших випадках доречно використовувати слово *бути* у відповідних формах. Лексикон сьогодення змінився, а тому в словнику активізувалися слова *військовий* (стосується війська): *військовий потяг*, *квиток* тощо. *Воєнний* (стосується війни) – *воєнна загроза*, *воєнні дії*.

Знання лексичних норм і правильне їх використання підвищують культуру висловлювання, надають тексту однозначності та полегшують сприймання. Наприклад, *великий* може бути використаний у таких словосполученнях: *велика промисловість*, *велика перемога*, *великий талант*, а *крупний* буває *пісок*, *щебінь*, *зерно*, бо воно складається з окремих великих частинок тощо.

### Список використаних джерел та літератури

1. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьмина. – М. : Высшая шк., 1990. – 89 с.

2. Мацько Л. І. Культура української фахової мови: навч. посіб. / Л. І. Мацько, Кравець Л. В. – К. : ВЦ "Академія", 2007. – С. 18.
3. Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова : підруч. / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін. / за редакцією М. Я. Плющ. – К. : Вища шк., 1994. – 324 с.
4. Пожба Л. Г. Українська мова фахового спілкування: підруч. / Л. Г. Пожба, Т. О. Грибіниченко, Л. М. Голіченко. – К. : Кондар – Видавництво, 2012. – С. 17.
5. Семенюк О. А. Основи теорії мовної комунікації: навчальний посібник. / О. А. Семенюк, В. Ю. Парщук. – К. : ВІД "Академія", 2010. – С. 119.